

УДК 316.32(477)

ББК 66.3(4Укр)'6Я431

У-45

Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту практичної культурології та арт-менеджменту НАКККіМ Протокол № 10 від 6 червня 2017р.

Українське суспільство: основні виміри : матеріали Всеукраїнської науково-теоретичної конференції (Київ, 25 травня 2017 р.). – К.: НАКККіМ, 2017. – 144 с.

Збірник укладено за матеріалами Всеукраїнської науково-теоретичної конференції: Українське суспільство: основні виміри. Конференція проводилась 25 травня 2017 р. кафедрою публічного управління та гуманітарних наук Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. До збірника ввійшли тези доповідей учасників конференції.

Редакційна колегія:

Чернець В.Г. – ректор Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (НАКККіМ), доктор філософії, професор, заслужений працівник освіти України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, почесний академік Національної академії мистецтв України, академік Академії наук Вищої школи України (*голова редколегії*);

Литвин С.Х. – проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків НАКККіМ, доктор історичних наук, професор (*заступник голови редколегії*);

Дичковський С.І. – директор Інституту практичної культурології та арт-менеджменту, кандидат педагогічних наук, доцент;

Бойко В.І. – завідувач кафедри публічного управління та гуманітарних наук НАКККіМ, кандидат філософських наук, доцент;

Святненко А.В. – професор кафедри публічного управління та гуманітарних наук НАКККіМ, кандидат історичних наук, доцент;

Рева Т.С. – доцент кафедри публічного управління та гуманітарних наук НАКККіМ, кандидат політичних наук.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність викладених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали.

УДК 316.32(477)

ББК 66.3(4Укр)'6Я431

© НАКККіМ, 2017

© Автори, 2017

Батрак М. Г.
аспірант, Національна академія
керівних кадрів культури і мистецтв;
Каблова Т. Б.
кандидат мистецтвознавства, доцент (м. Київ)

ХОРОВЕ МИСТЕЦТВО ЧЕРНІГІВЩИНИ В КОНТЕКСТІ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ (ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ)

Самобутня культура українського народу бере початок із сивої давнини, проте шлях її розвитку був тернистим, насиченим численними історичними суперечностями. У часи історико-політичних деформацій особливого значення набували ті регіони України, які ставали її культурними й освітніми центрами. Так, у різні історичні періоди на національному культурному полі зростала роль Волині, Києва, Сіверських земель Лівобережжя, ставши головними політичними та культурними осередками, духовно-релігійними центрами України. Зазнаючи впливу культур інших народів, вони зберігали та розвивали національні та регіональні культурні традиції.

У такому загальноукраїнському контексті слід розглядати специфіку Чернігівщини, найбільшого територіального регіону Середньої Наддніпрянщини (або Лівобережної України), коли він став «резервуаром, де акумулювались, завоювались і творчо переломлювались крізь місцеві умови, а потім поширювались іншими східнослов'янськими землями культурні та суспільно-політичні ідеї Західної Європи» [2, с. 6].

Чернігівщина – центр великого поліетнічного регіону на Півночі України, посідаючи особливе місце у вітчизняному культурно-освітньому просторі ще з часів Київської Русі, була центром просвітництва. В історично ранні періоди вже опановувала європейські форми освіти і музичного виховання, європейську практику навчання музики. З огляду на це, хорове мистецтво Чернігівщини має бути розглянуто з позицій специфічних регіональних особливостей і традицій хорового співу, а також як складова загальнонаціональної культури України.

Унаслідок численних політичних та історичних подій землі Чернігівщини знаходилися у складі Чернігівського воеводства (1635 р.), а також у складі особливого політичного утворення на території Лівобережної України – Гетьманщини (1648-1764 рр.). У 1796 р. лівобережжя дістало назву Малоросійська губернія, яка, у свою чергу, у 1802 р. була поділена на Чернігівську і Полтавську губернії. У складі Чернігівської губернії від початку її заснування налічувалося 15 повітів. Найбільшими містами губернії були Чернігів, Ніжин, Стародуб, Глухів, Борзна. У визначених від 1802 р. географічних та адміністративних межах Чернігівська губернія існувала до 1932 р.

Завжди привертаючи увагу істориків, педагогів, культурологів, фольклористів своїми яскравими традиціями в царині музичної культури і визначними музично-освітніми здобутками, Чернігівський регіон висвітлений у працях: М. Грінченка,

М. Грушевського, Д. Дорошенка, І. Огієнка, М. Поповича, С. Сірополка, М. Ярмаче-нка, а також сучасних вчених: В. Личковаха, О. Васюти, А. Іваницького, С. Понома-ревського та ін.

Зазначимо, що розвиток музичного виховання в Чернігівському регіоні до XVIII ст. здійснювався значною мірою завдяки опануванню населенням краю церковного співу, оскільки впродовж віків у цій практиці відбувалося становлення традиції використання співу як засобу емоційно-естетичного впливу на особистість під час церковно-релігійних відправ.

Важливим фактором розвитку освіти, зокрема музичної, на Чернігово-Сіверщині стало утворення Чернігівської єпархії (992 р.). Розквіт храмового мистецтва пояснюється, перш за все, створенням міцної духовної бази регіону: Чернігівщина в означений період мала 27 храмів і 2 монастирі. Поширення культурно-освітніх закладів Чернігівської єпархії: церков, монастирів і шкіл при них – дозволяло залучати до музичного виховання широкі верстви населення, забезпечувати «широку елементарну грамотність та високий професійний рівень церковних хорів» [3, с. 66].

Особливу роль в опануванні хорового співу як музично-освітнього і виховного засобу, а також у налагодженні процесу навчання та підготовки професійних співаків на Чернігівщині відіграв архієрейський хор під орудою С. Пекалицького. Зазвичай, такі хори виконували функції музично-педагогічних центрів. Вони були осередками музичної культури, оскільки у практиці хорів концентрувалися кращі досягнення у галузі навчання молоді музичної грамоти і набуття нею співацької майстерності.

Якісно-нового рівня музичного виховання та навчання молоді набуло у відкритому І. Максимовичем у 1700 р. першому вищому навчальному закладі краю – Чернігівському колегіумі. Подібно до Харківського і Переяславського колегіумів, у навчальному закладі існував церковний хор. Хоровий спів визначався як форма практичного музикування, а у навчальний процес було впроваджено «концертний спів».

Подальше поглиблення професіоналізації музичної освіти Чернігівщини відбулося у діяльності видатного вітчизняного навчального центру – Глухівська музична школа (XVIII ст.). Саме з талановитих регентів, педагогів-хормейстерів, які готували місцевих співаків для виконання творів новітнього партесного стилю ком-плектувався викладацький склад новоствореної музичної школи.

Оригінальною системою музично-професійної підготовки дітей і молоді Чернігівщини, відзначилася у XVIII столітті діяльність капел панських маєтків, у яких співіснували і поширювалися різноманітні форми музичного мистецтва, працювали музичні колективи, зокрема і хорові, у яких виховувалися майбутні хормейстери, композитори й виконавці. Найвизначнішими серед капел Чернігівщини за професійною майстерністю були капели Розумовських (інструментальна та вокальна).

Ще однією важливою віхою розвитку музичної освіти на Чернігівщині, стало прийняття положення «Про початкові народні училища» (1874 рік). Викладанням співу та створенням церковних хорів у народних училищах у цей період займалися місцеві жителі губернії, які мали гарні вокальні дані та диригентські навички. У цей період велику кількість хорів із високим рівнем майстерності було

створено при церквах єпархії. Відвідування учнями храмів, слухання професійного хорового виконання православної духовної музики сприяли формуванню музично-естетичних смаків учнів, підвищували їхню зацікавленість хоровою виконавською діяльністю. Саме на період другого десятиліття ХХ століття припадає найбільша концертна активність професійних храмових хорових колективів. Характерною особливістю музичного життя краю на початку ХХ століття (так званий «хоровий період» [1, с. 124]) стала активізація хорової виконавської діяльності не тільки професійних, але й аматорських хорів.

Найпершим таким осередком став Український народний мандрівний хор під орудою відомого українського диригента, педагога Олекси Приходька (1915 р.). Проаналізувавши концертний репертуар цього колективу, можна визначити, що пріоритетним завданням, яке ставили перед собою організатори, стала демонстрація зразків традиційної співацької культури різних етнографічних регіонів України. Хор проіснував під його керівництвом до 1919 року, а потім колектив було реорганізовано в Чернігівський Радянський хор.

Численні аматорські хорові колективи активно працювали не лише в губернському центрі, а й у повітових містах і селах. Таким прикладом є Ніжин. Перші спроби організації там хорового руху відносяться до 1919 року. Влітку при відділі Наросвіти було утворено народний хор під керівництвом музиканта-аматора Ф. Проценка. На початку 1922 року почалася ліквідація націоналізованих мистецьких інституцій. Хор та інші музичні осередки поступово ліквідували і тільки у 1926 році при будинку Робітничої освіти утворюється вчительський хор, що входить до складу відділення товариства імені М. Леонтовича і стає основою для подальшої організації Ніжинської капели (1927) під орудою Ф. Проценка.

Здійснивши короткий історичний екскурс у хорове життя минулого Чернігівського регіону, можна зробити висновок, що рівень музичної освіти даного регіону впродовж багатьох століть був на високому рівні, а хорове мистецтво ще з часів Київської Русі виконувало як музично-педагогічні так і естетичні та духовні функції. Сучасна епоха повернула нам справжню історію та древню культуру. І ми знову звертаємось до своїх безцінних скарбів, дарованих нашими предками – народної пісні та духовного пісенспіву, в яких втілено всю драматичну історію нашого народу. Збереження традицій українського хорового співу та пошуки нових форм і стилів виконавства, дозволяє нам засвідчувати, що хорове мистецтво Чернігівщини не лише є складовою хорової культури України, а й національним духовним надбанням.

Література:

1. Дорохина Л. А. Богослужбное пение в музыкальной культуре Черниговщины начала ХХ века : дисс. ... канд. искусствоведения : спец. 17.00.01 / Дорохина Любовь Алексеевна. – К., 2002. – 189 с. – Библиогр.: с. 170-185.
2. Історія української культури : у 5 т. / Б. Є. Патон, Г. Д. Вервес, І. Ф. Курас та ін.; гол. ред. Б. Є. Патон. – К.: Наукова думка, 2003. Т. 3 : Українська культура II половини ХУІІ-ХУІІІ ст. / голов. ред. тому В. А. Смолій. – 2003. – 1201 с.
3. Корній Л. Історія Української музики : підруч. для вищих муз. навч. закл. – К. ; Х. ; Нью-Йорк : Видавництво Коць : Бібліогр. : с. 334-336

Путро А.О. ПЕРЕКЛАД ТА ОСНОВНІ ПИТАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ.....	42
Ревенчук В.В. ДО ПРОБЛЕМИ ТЕОРЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТА У КЛАСІ ФОРТЕПІАНО.....	44
Ростовська Ю. О. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ПЕРЕКОНАНЬ У ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ХОРЕОГРАФІЇ.....	47
Спіліоті О. В. СТВОРЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНО-ІНТОНАЦІЙНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ.....	51
Третяк О. М. ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....	54

Секція III

КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКИЙ ВИМІР: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Батрак М. Г., Каблова Т. Б. ХОРОВЕ МИСТЕЦТВО ЧЕРНІГІВЩИНИ В КОНТЕКСТІ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ (ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ).....	58
Бричка А. В. СТАРЕЦТВО ЯК ОЗДОРОВЧА ОСНОВА УКРАЇНСЬКОЇ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ ХVІІІ СТОЛІТТЯ.....	61
Вінічук А. О. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МИСТЕЦЬКИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НОВИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ УМОВАХ.....	63